Узбекистон Республикаси номидан ХАЛ КИЛУВ КАРОРИ

2024 йил 15 октябрь

Сирдарё тумани

У.Курбанов Сирдарё туманлараро иктисодий судининг судьяси раислигида, судья ёрдамчиси С.Сайданов котиблигида, даъвогар "GOLD WHEAT AGRO KLASTER" масъулияти чекланган жамияти манфаатида Узбекистон Савдо-саноат палатаси Сирдарё вилоят худудий бошкармасининг жавобгар "XOSHMUROD ODIL" фермер хўжалигидан 78 424 665 сўм асосий қарз ва етказиб берилган махсулот учун ўзи тўлашдан рад этган сумманинг 15 фоизи микдорида 11 763 699 сўм жаримани ундириш тўгрисидаги даъво аризаси ва унга илова қилинган хужжатларни даъвогар вакили Н.Джуманов августдаги №01-01/38-сонли ишончнома 07 иштирокида АТБ "Агробанк" Сирдарё филиали биносида бўлган очик сайёр суд мажлисида кўриб чикиб, куйидагиларни,

АНИКЛАДИ:

"GOLD WHEAT AGRO KLASTER" масъулияти чекланган жамияти (кейинги ўринларда "даъвогар" деб юритилади) манфаатида Ўзбекистон Савдосаноат палатаси Сирдарё вилоят худудий бошқармаси (кейинги ўринларда "палата" деб юритилади) судга даъво аризаси билан мурожаат қилиб, "XOSHMUROD ODIL" фермер хўжалиги (кейинги матнларда "жавобгар" деб юритилади)дан 78 424 665 сўм асосий қарз ва етказиб берилган махсулот учун ўзи тўлашдан рад этган сумманинг 15 фоизи микдорида 11 763 699 сўм жаримани ундиришни сўраган.

Суд мажлисида даъвогар вакили жавобгар томонидан 2024 йил тарафлар ўртасида тузилган бошоқли дон харид қилиш бўйича тузилган шартнома юзасидан қарздорлик тўлаб берилмаётганлигини, жавобгарнинг қарздорлиги 2024 йил 1 августда тарафлар ўртасида тузилган таққослаш далолатномаси, махсулотларни етказилганлиги бўйича қабул қилинган счёт-фактуралар билан ўз тасдиғини топганлигини, жавобгарга нисбатан хисобланган банк фоизи "Агробанк" АТБ Сирдарё филилидан олинган 2023 йил 4 сентябрдаги 37 480 365 000 сўм кредит қарздорлик учун келиб чиққан кредит фоизлари натижасида хисобланганлигини, банкка 2024 йил 01 августгача кредитга тўланган кредит фоизлари 2 980 842 082,19 сўм ташкил этганлигини, ушбу кредит фоизи асосий қарзга нисбатан 8.3 фоиз миқдорда хисобланганлигини, шундан келиб чикиб фермер хўжаликларига ажратилган кредит эвазига сотиб олинган махсулотларга нисбатан 8 фоиз микдорда банк фоизи якуний хисоб китобда ушлаб қолинганлигини, тарафлар ўртасида тузилган "бошокли дон етказиб бериш тўгрисида"ги шартноманинг 2.3-бандининг е)-кичик бандида сотиб олувчи яъни даъвогар 2024 йил ғалла хосили учун молиялаштирилган қийматни банк томонидан ғаллага ажратилган кредит учун хисобланган йиллик хўжаликнинг якуний хисоб-китобидан фоизини чегириб колиши белгилаганлигини билдириб, даъвони тўлик каноатлантиришни сўради.

Суд мухокамаси вақти ва жойи тўғрисида белгиланган тартибда хабардор қилинган палата ва жавобгар суд мухокамасига келмади, ушбу холатда суд ишни Ўзбекистон Республикасининг Иқтисодий процессуал кодекси 128,170-моддасига асосан палата ва жавобгар иштирокисиз мавжуд хужжатлар асосида кўришни лозим топади.

Суд, ишда иштирок этувчи даъвогар вакилининг тушунтиришларини тинглаб, ишдаги мавжуд хужжатларни ўрганиб чиқиб, қуйидагиларга кўра даъвогарнинг даъво аризасини тўлиқ қаноатлантиришни лозим топади.

Ўзбекистон Республикасининг қонунлари ва бошқа норматив-хуқуқий хужжатлари Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси асосида ва уни ижро этиш юзасидан қабул қилинади. Бирорта қонун ёки бошқа норматив-хуқуқий хужжат Конституциянинг принцип ва нормаларига зид бўлиши мумкин эмас. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси 130-моддаси биринчи қисмига кўра, Ўзбекистон Республикасида одил судлов фақат суд томонидан амалга оширилади.

ФК 236-моддасига асосан мажбуриятлар мажбурият шартларига ва қонун ҳужжатлари талабларига мувофиқ, бундай шартлар ва талаблар бўлмаганида эса - иш муомаласи одатларига ёки одатда қўйиладиган бошқа талабларга мувофиқ лозим даражада бажарилиши керак.

Ўзбекистон Республикасининг Фуқаролик кодекси (кейинги матнларда "ФК" деб юритилади) 465-моддасининг биринчи қисмига биноан, контрактация шартномасига мувофик қишлоқ хўжалиги маҳсулотини етиштирувчи қишлоқ хўжалиги маҳсулотини қайта ишлаш ёки сотиш учун бундай маҳсулотни харид қиладиган шаҳсга - тайёрловчига шартлашилган муддатда топшириш (топшириб туриш) мажбуриятини олади, тайёрловчи эса бу маҳсулотни қабул қилиш (қабул қилиб туриш), унинг ҳақини шартлашилган муддатда белгиланган баҳода тўлаш (тўлаб туриш) мажбуриятини олади.

ФКнинг 449-моддасига кўра сотиб олувчи етказиб бериладиган товарлар хакини шартномада назарда тутилган хисоб-китоблар тартиби ва шаклига амал килган холда тўлайди. Агар тарафлар келишувида хисоб-китоблар тартиби ва шакли белгиланмаган бўлса, хисоб-китоблар тўлов топширикномалари билан амалга оширилади.

Агар маҳсулот етказиб бериш шартномасида товарлар ҳақи олувчи (тўловчи) томонидан тўланиши назарда тутилган бўлса ва у ҳақ тўлашдан асоссиз бош тортса ёки товарлар ҳақини шартномада белгиланган муддатда тўламаган бўлса, етказиб берувчи сотиб олувчидан етказиб берилган товарлар ҳақини тўлашни талаб қилишга ҳақли.

Иш хужжатларига кўра, тарафлар ўртасида 2023 йил 28 августда №68-сонли бошокли дон харид килиш бўйича фьючерс шартномаси шартномаси тузилиб, унга кўра, жавобгар (етказиб берувчи) даъвогар (харидор)га 2024 йил ғалла ҳосилидан 128 тонна буғдой маҳсулоти мазкур шартномада шартлашилган муддатда топшириш, даъвогар (харидор) эса бу маҳсулотларни қабул қилиш ва улар учун ҳақ тўлаш мажбуриятини олган.

Шартноманинг 1.1-бандида "хўжалик" (жавобгар) "сотиб олувчи" (даъвогар)га 2024 йил хосилидан давлат стандарти бўйича махсулотни топшириш, сотиб олувчи эса хўжаликни ушбу шартномада белгиланган

тартибда бошоқли дон уруғлиги билан таъминлаш ва маҳсулот ҳақини тўлаш мажбуриятини олган.

Шунингдек, даъвогар томонидан жавобгарга берилган маҳсулотлар учун учун юборилган электрон ҳисобварақ-фактура даъвогар томонидан эътирозсиз ҳабул ҳилинган.

Модомики, Ўзбекистон Республикасининг Солик кодекси 47-моддаси биринчи ва иккинчи кисмларида, товарларни (хизматларни) реализация килишда юридик шахслар ва якка тартибдаги тадбиркорлар, агар мазкур моддада бошкача коида назарда тутилмаган бўлса, ушбу товарларни (хизматларни) сотиб олувчиларга хисобварак-фактурани такдим этиши шартлиги, хисобварак-фактура коида тарикасида, электрон хисобварак-фактуранинг ахборот тизимига электрон шаклда расмийлаштирилиши белгилаб кўйилган.

Даъвогар томонидан тақдим этилган иш хужжатларида мавжуд бўлган тарафлар ўртасидаги қарздорлик бўйича тузилган солиштирма далолатномада якуний хисоб-китобда банк фоизи ушлаб қолинган. Ушбу банк фоизи "Агробанк" АТБ Сирдарё филилидан олинган 2023 йил 4 сентябрдаги 37 480 365 000 сўм кредит қарздорлик учун келиб чиққан кредит фоизлари натижасида хисобланган. Банкка ғалла етиштириш учун 2024 йил 01 августгача кредитга тўланган кредит фоизлари 2 980 842 082,19 сўм ташкил этган. Ушбу кредит фоизи асосий қарзга нисбатан 8.3 фоиз микдорда хисобланган.

Шундан келиб чиқиб фермер хўжаликларига ажратилган кредит эвазтига сотиб олинган маҳсулотларга нисбатан 8 фоиз микдорда банк фоизи ҳисобланган. Чунки тарафлар ўртасида тузилган "бошоқли дон етказиб бериш тўғрисида"ги шартноманинг 2.3-бандининг е)-кичич бандида сотиб олувчи яъни биз 2024 йил ғалла хосили учун молиялаштирилган қийматни банк томонидан ғаллага ажратилган кредит учун ҳисобланган йиллик фоизини хўжаликнинг якуний ҳисоб-китобидан чегириб қолиниши белгилаган. Шу асосда ғалла хосили учун молиялаштирилган қийматни банк томонидан ғаллага ажратилган кредит учун ҳисобланган йиллик 8 фоиз банк фоизи якуний хисоб-китобда ушланиб қолинган. Бу сумма таққослаш далолатномасида ҳам фермер хўжаликлари томонидан тасдиқланган.

Шартнома бўйича жавобгар даъвогарга 127 тонна буғдой маҳсулоти етказиб бериши керак бўлган ҳолда, 30,07 тонна буғдой маҳсулоти етказиб берилган. Етказиб берилган маҳсулот қиймати 86 164 348,98 сўмни ташкил этган. Даъвогар томонидан шартнома шартларига кўра, жавобгарга 2024 йилда бошоқли дон маҳсулоти етиштириш учун жами 164 589 014,02 сўм микдорида маҳсулотлар берилган ва хизматлар кўрсатилган ҳамда банк хизмати учун ушланган.

Натижада жавобгарга берилган уруғлик буғдой, минерал ўғит ва бошқа маҳсулотлар етказиб бериш ҳамда банк кредит фоизи ҳисобидан даъвогар олдида 78 424 665 сўм қарздорлиги вужудга келган. Даъвогарнинг қопланмаган қарзни узиш тўғрисидаги талабномаси жавобгар томонидан оқибатсиз қолдирилган.

Даъво талабининг асослилиги ишдаги шартнома, жавобгар томонидан қабул қилинган электрон счёт-фактуралар, бир томонлама тарафлар ўртасида қарздорлик бўйича солиштирма далолатнома ва бошқа ҳужжатлар билан тасдиқланади.

Жавобгарга берилган пул маблағлари, минерал ўғит ва бошқа маҳсулотлар етказиб бериш ҳисобидан даъвогар олдида 78 424 665 сўм қарздорлиги счётфактуралар ва иш ҳужжатлари билан ўз исботини топади.

Юқоридагиларга асосан суд, даъвогарнинг жавобгардан 78 424 665 сўм асосий қарз ундириш тўғрисидаги даъво талабини қаноатлантиришни лозим топади.

Бундан ташқари даъвогар жавобгардан етказиб берилган маҳсулот учун ўзи тўлаши рад этган ёки бош тортган сумманинг 15 фоизи микдорида 11 763 699 сўм жарима ундиришни сўраган.

ФКнинг 260-моддасига кўра, қонун хужжатлари ёки шартнома билан белгиланган, қарздор мажбуриятни бажармаган ёки лозим даражада бажармаган такдирда кредиторга тўлаши шарт бўлган пул суммаси неустойка хисобланади.

ФКнинг 261-моддасига кўра, неустойка жарима ёки пеня шаклида бўлади, қарздор мажбуриятларни бажармаган ёки лозим даражада бажармаган қолларда тўлайдиган ва қоида тариқасида, қатьий пул суммасида ҳисобланадиган неустойка жарима ҳисобланади.

Даъвогар даъво аризасида жарима ундириш талабига "Хўжалик юритувчи субъектлар фаолиятининг шартномавий-хукукий базаси тўгрисида"ги Қонуни 32-моддаси асос сифатида кўрсатган ва судда ҳам даъвогар вакили томонидан ушбу асос келтирилган.

Мазкур Қонуннинг 32-моддасида товарлар (ишлар, хизматлар) ҳақини тўламаганлик ёки ўз вақтида тўламаганлик учун жавобгарлик чоралари белгиланган бўлиб, ушбу модданинг биринчи қисмига кўра, Тўлов талабномаси акцептини асоссиз равишда бутунлай ёки қисман рад этганлик, шунингдек ҳисоб-китобнинг бошқа шаклларида товарлар (ишлар, хизматлар) ҳақини тўлашдан бош тортганлик (банк муассасасига тўлов топшириқномасини тақдим этмаганлик, чек бермаганлик, аккредитивни тақдим этмаганлик ва ҳоказо) учун сотиб олувчи (буюртмачи) маҳсулот етказиб берувчига ўзи тўлашни рад этган ёки бош тортган сумманинг 15 фоизи миқдорида жарима тўлаши белгиланган.

Тарафлар ўзаро муносабатга киришилган шартномада сотиб олувчи даъвогар, махсулот етказиб берувчи жавобгар хисобланади. Сотиб олувчининг махсулот етказиб берувчига ўзи тўлашни рад этган ёки бош тортган сумманинг 15 фоизи микдорида жарима тўлаши белгиланган бўлса-да, даъвогар-сотиб олувчи жавобгардан асоссиз равишда юкоридаги конун нормаси асосида жарима ундиришни сўраган.

Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий процессуал Кодексининг 68-моддаси биринчи, учинчи қисмига кўра, ишда иштирок этувчи ҳар бир шахс ўз талаблари ва эътирозларига асос қилиб келтираётган ҳолатларни исботлаши керак.

Ишда иштирок этувчи ҳар бир шахс ўз талаблари ва эътирозларига асос қилиб келтираётган далилларни ишда иштирок этувчи бошқа шахслар олдида, агар ушбу Кодексда бошқача тартиб белгиланмаган бўлса, суд мажлиси бошлангунига қадар ёки суд белгилаган муддат доирасида очиб бериши лозим.

Ишда иштирок этувчи шахслар фақат ишда иштирок этувчи бошқа шахслар олдиндан таништирилган далилларга асосланишга ҳақли.

Агар тараф суд томонидан талаб этилаётган далилни ўзида ушлаб турган ва суд сўрови билан белгиланган муддатда уни такдим этмаётган бўлса, ундаги маълумотлар шу тараф манфаатларига қарши қаратилган деб тахмин қилинади ва у томонидан тан олинган деб ҳисобланади.

Қайд этилганларга асосан суд даъвогарнинг жавобгар ҳисобидан 11 763 699 сўм сўм жарима ундириш тўғрисидаги даъво талабини асоссиз деб топиб қаноатлантиришдан рад этишни лозим топади.

Шу билан бирга суд, давлат божи ва почта харажати масаласини мухокама қилиб, Ўзбекистон Республикасининг Иқтисодий процессуал 2020 йил 06 январдаги № 600-сонли "Давлат божи 118-моддаси хамда тўгрисидаги" Ўзбекистон Республикаси Қонунига илова қилинган давлат божи микдорининг 2-банди талабига мувофик, қаноатлантирилган қисмига мутаносиб равишда 1 568 493,30 сўм давлат божини ва почта харажатини жавобгар зиммасига юклашни ва олдиндан тўланган 34 000 сўм почта харажатини жавобгардан даъвогар фойдасига ундиришни, даъво талабининг каноатлантириш рад этилган кисмига нисбатан 235 273,98 сўм давлат божи тўловини даъвогар зиммасига юклашни лозим топади.

Юқоридагиларга асосан ҳамда Ўзбекистон Республикасининг Иқтисодий процессуал кодекси 112, 113, 118, 176-180-моддаларини қўллаб, суд

КАРОР КИЛДИ:

"GOLD WHEAT AGRO KLASTER" масъулияти чекланган жамияти манфаатида Ўзбекистон Савдо-саноат палатаси Сирдарё вилоят худудий бошқармасининг "XOSHMUROD ODIL" фермер хўжалигидан 78 424 665 сўм асосий қарз ва етказиб берилган махсулот учун ўзи тўлашдан рад этган сумманинг 15 фоизи микдорида 11 763 699 сўм жаримани ундириш тўгрисидаги даъво аризаси қисман қаноатлантирилсин.

"XOSHMUROD ODIL" фермер хўжалиги ҳисобидан даъвогар "GOLD WHEAT AGRO KLASTER" масъулияти чекланган жамияти фойдасига 78 424 665 сўм асосий қарз ҳамда олдиндан тўланган 34 000 сўм почта харажати ундирилсин. Даъво талабининг қолган қисми қаноатлантиришдан рад этилсин.

"XOSHMUROD ODIL" фермер хўжалиги хисобидан 1 568 493,30 сўм, "GOLD WHEAT AGRO KLASTER" масъулияти чекланган жамиятидан 235 273,98 сўм давлат божи Республика бюджетига ундирилсин.

Хал қилув қарори қонуний кучга киргач ижро варақаси берилсин.

Хал қилув қароридан норози тараф шу суд орқали Сирдарё вилоят суди иқтисодий ишлар бўйича супробиры бир ойлик муддатда апелляция, олти ойлик муддатда кассаци оят беришга ҳақли.

Судья

У.Курбанов